

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ**

Костікова Ілона Іванівна

УДК [378.147:81'243]:004

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

*Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук*

Харків – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України
Євдокимов Віктор Іванович,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
перший проректор, завідувач кафедри
теорії і методики професійної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Пєхота Олена Миколаївна,
Миколаївський державний університет
імені В. О. Сухомлинського,
директор Інституту педагогічної освіти,
завідувач кафедри освітніх технологій;

доктор педагогічних наук, професор
Пасинок Валентина Григорівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
декан факультету іноземних мов,
завідувач кафедри методики та
практики англійської мови;

доктор педагогічних наук, професор
Гриньова Валентина Миколаївна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
директор Науково-дослідного інституту
педагогіки і психології імені В. О. Сухомлинського.

Захист відбудеться «20» жовтня 2009 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема, 29, ауд. 216.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Блюхера, 2, ауд. 215-В.

Автореферат розісланий «18» вересня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Штефан Л. А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сьогодні в Україні триває процес швидкого наповнення вищої освіти інформаційно-комунікаційними технологіями, що викликає необхідність якісної оцінки сучасних підходів до освітнього процесу з погляду їхньої адекватності новим життєвим реаліям ХХІ століття, адже «інформаційно-комунікаційні технології є тим технологічним базисом, на якому потрібно забезпечувати всім громадянам нашої країни рівний доступ до знань» (В. Г. Кремень).

Серед чинників, які зумовлюють необхідність перегляду пріоритетів у системі професійної підготовки вчителів іноземної мови, можна виокремити дві групи. По-перше, це системні трансформації в міжнародній освіті. Процеси реформування системи освіти, що відбуваються зараз не тільки в Україні, але й у США та країнах Західної Європи, визначають необхідність переосмислення ролі майбутнього вчителя в новому столітті. Другу групу чинників у галузі національної освіти становлять соціально-педагогічні зміни, пов'язані з уведенням нових державних освітніх стандартів, переходом на новий зміст і структуру освіти.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів досліджувалася в різноманітних аспектах у працях Г. Г. Асєєва, В. П. Беспалька, І. М. Богданової, А. Ф. Горбатюка, С. Р. Доманової, В. І. Євдокимова, В. М. Кухаренка, Ю. І. Машбиць, О. Е. Мещерякової, Л. І. Морської, Н. І. Муліної, В. Ф. Паламарчук, О. А. Палія, О. М. Пехоти, І. Ф. Прокопенка, Є. С. Полат, Ю. Ф. Реви, І. В. Роберт, В. А. Садикової, І. В. Синельник, О. В. Собаєвої, П. В. Стефаненко, О. Ю. Трутнєва, Т. В. Чепрасової, С. І. Шевченко та інших. Сучасні дослідження спрямовані переважно на вивчення окремих напрямів підготовки вчителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), проте обґрунтування ефективності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ ще не було предметом спеціального педагогічного дослідження. Роботи вчених з окремих напрямів використання ІКТ не об'єднані в систему, не розроблено єдиної концепції підготовки вчителів, не здійснено всебічного теоретичного та методичного аналізу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти, теоретико-методичних робіт сучасних дослідників і власного досвіду викладацької діяльності дозволив виявити *суперечності*, що існують сьогодні у сфері досліджуваної проблеми:

1. На рівні концептуалізації освітньої діяльності:

- між досить високим рівнем світового комунікаційного суспільства, розробленістю теорії інформатизації вищої освіти, засадами особистісного підходу в педагогіці та недостатньою визначеністю ролі й місця ІКТ у національному освітньому процесі, у процесі підготовки вчителів іноземних мов;
- між створенням єдиного освітнього простору засобами ІКТ як чинника інтеграції й розвитку української освіти для ліквідації відставання України від міжнародних досягнень у підготовці вчителів, необхідністю здійснення індивідуалізації, диференціації підготовки вчителів, що відображається в об'єктивній потребі студентів у різноманітних засобах навчання, самостійному

виборі предметів для вивчення, спираючись на свої особистісні життєві інтереси, професійні плани й перспективи й неспроможністю традиційної підготовки забезпечити такі потреби;

- між сучасними уявленнями європейської спільноти, Болонської конвенції про педагогічну діяльність, професію вчителя, розвиток інформаційно-комунікаційної культури майбутніх учителів і традиційним розумінням функції вищого навчального педагогічного закладу, професіоналізму вчителя іноземних мов;
- між необхідністю ліквідації сформованих стереотипів, зміни поглядів на підготовку вчителя як постійну й незмінну систему, упровадженням сучасних засобів перепідготовки вчителів, підготовки вчителів для одержання другої освіти, розвитку дистанційної підготовки студентів з особливими фізичними потребами й неспроможністю традиційної підготовки забезпечити такі заходи.

2. На рівні визначення мети підготовки майбутніх учителів:

- між державним замовленням, об'єктивною потребою суспільства у висококваліфікованих учителях іноземних мов із вільним володінням ІКТ і неспроможністю традиційної підготовки забезпечити таку потребу;
- між сучасними вимогами до рівня педагогічних, психологічних, соціальних знань, інтегративних умінь, навичок, реалізації різних методик, методів, прийомів, способів мовної діяльності згідно з рекомендаціями Ради Європи в галузі вивчення й викладання мов і традиційною методикою викладання іноземних мов без застосування ІКТ.

3. На рівні визначення змісту та технологій підготовки:

- між необхідністю створення науково обґрунтованої системи інформаційно-комунікаційного навчання іноземних мов, уявленням про сутність ІКТ і недостатнім відбиттям технологій у змісті підготовки, неналежним інформуванням про використання технологій у предметному навчанні, нерозробленістю адекватних технологічних прийомів, методик упровадження технологій у підготовку майбутніх учителів іноземних мов;
- між накопиченим міжнародним потенціалом інформаційно-комунікаційних ресурсів з іноземної мови та практично їх повній незатребуваності в традиційній методиці викладання іноземних мов і професійній підготовці вчителів іноземних мов в Україні в цілому.

Актуальність, виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичної дослідженості й практичної розробленості зазначеної проблеми, відсутність системного наукового аналізу підготовки майбутнього вчителя іноземної мови засобами ІКТ зумовили вибір теми дисертації: **«Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи є складовою частиною комплексної програми «Розвиток новітніх педагогічних технологій навчання та виховання цілісної творчої особистості» Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, що виконується за тематикою «Підвищення ефективності

навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих закладах» (РК № 1-200199U 004104) у межах загальноукраїнської тематики науково-дослідницької роботи з педагогічних наук АПН України № 3.9 «Особистісно-орієнтовані технології підготовки вчителів». Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 5 від 23.12.2004) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25.09.2007).

Мета дослідження – виявити вплив реалізації засобів ІКТ на ефективність професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати сутність засобів ІКТ у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов.
2. Схарактеризувати методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.
3. Теоретично обґрунтувати концепцію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.
4. Розробити й експериментально перевірити модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.
5. Обґрунтувати сутність інформаційно-навчального середовища як необхідної умови успішного функціонування запропонованої моделі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.
6. Визначити особливості дидактичних принципів і функцій методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.
7. Виявити особливості використання дистанційної форми організації навчання майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки.
8. Розробити науково-методичне й організаційно-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.
9. Визначити критерії та показники рівнів сформованості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Концепція дослідження. Концепція ґрунтується на різних аспектах професійної підготовки. Методологічний аспект зумовлений необхідністю концептуального обґрунтування нових технологій у підготовці вчителя. Методологічна обґрунтованість використовуваних засобів є важливою, адже йдеться про системну організацію педагогічних, психологічних, соціальних знань, умінь, навичок, реалізації різних методик, методів, прийомів підготовки засобами ІКТ. Дидактичний аспект відображає педагогічні основи підготовки вчителів засобами ІКТ. Сучасні дидактичні форми підготовки вчителів іноземної мови засобами ІКТ досить різноманітні, а їх освоєння постає як важливе науково-педагогічне завдання. Нормативно-правовий аспект відображає необхідність адекватного правового

супроводу підготовки вчителя засобами ІКТ, відповідно до якого підготовка вчителя засобами ІКТ повинна розглядатися як частина існуючої традиційної підготовки, крім того нормативно-правові акти повинні чітко визначити роль і статус підготовки студентів засобами ІКТ у педагогічній практиці. Фінансово-економічний аспект свідчить про істотну економію коштів з використанням нових технологій під час дистанційної підготовки. Соціальний аспект орієнтує на ліквідацію відставання України від міжнародних досягнень у підготовці майбутніх учителів. Підготовка вчителя та створення єдиного освітнього простору засобами ІКТ мають винятково важливе значення як чинник розвитку української освіти в цілому, інтеграції її в світовий освітній простір. Світоглядний аспект пов'язаний із необхідністю ліквідації сформованих стереотипів, зміни поглядів на підготовку вчителя як усталену й незмінну систему.

Концепція професійної підготовки вчителя вимагає наукового підходу до проектування моделі зазначеної підготовки. У моделі враховуються всі компоненти професійної підготовки майбутнього вчителя. Сама модель є послідовністю компонентів, які є взаємно залежними для створення системної цілісності, відтак ефективність запропонованої моделі в цілому залежить від належного функціонування її елементів. Пропонується модель професійної підготовки вчителя іноземних мов засобами ІКТ, яка включає три основні взаємопов'язані компоненти – мотиваційно-цільовий, змістово-організаційний, контрольно-оцінювальний.

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов можна суттєво підвищити, якщо в процесі підготовки студентів реалізувати ідеї впровадження засобів ІКТ на основі сучасних досліджень, які забезпечують наукову базу системи професійної підготовки вчителя та засновуються на методологічному обґрунтуванні системного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного, комунікативного підходів.

Загальну гіпотезу конкретизовано в **часткових припущеннях**, які передбачають, що підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ є можливим, якщо:

- протягом усіх років навчання майбутніх учителів реалізується наступність процесу підготовки студентів з урахуванням соціально-економічних тенденцій інформатизації і комп'ютеризації суспільства й освіти;
- концепція та модель підготовки студентів базуються на виявленні суттєвих положень впровадження засобів ІКТ і відбивають мету та завдання підготовки, компоненти процесу підготовки, критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх учителів до подальшої професійної діяльності;
- створюється визначальна педагогічна умова ефективного функціонування розробленої моделі підготовки вчителів, яка передбачає наявність інформаційно-навчального середовища;
- процес підготовки студентів здійснюється відповідно до особливостей дидактичних принципів і функцій методичної підготовки, використання дистанційної форми організації навчання, розвитку особистісної (мотивація, ініціативність, саморозвиток), фахової (сформованість рівня засвоєння та якості

знань, умінь, навичок), коригувальної (уміння коригувати, здатність до самооцінки) готовності студентів;

- розроблюється науково-методичне й організаційно-методичне забезпечення процесу підготовки студентів засобами ІКТ;
- здійснюється перехід від традиційної (без системного використання засобів ІКТ) підготовки студентів до підготовки майбутніх учителів засобами ІКТ.

Методологічною й теоретичною основами дослідження є методологічні фундаментальні філософські ідеї, положення, підходи загальнонаукової та конкретною наукової методології, а саме: особливості системного (В. П. Беспалько, В. О. Сластьонін), особистісного (І. Д. Бех, О. М. Пехота, С. І. Подмазін), діяльнісного (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн), компетентнісного (О. І. Локшина, О. В. Овчарук), комунікативного (І. О. Зимня, О. О. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов), синергетичного (В. С. Білоус, В. Г. Буданов, Д. С. Чернавський) підходів щодо ефективності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Теоретичною основою є система ідей, концепцій, основних понять, висновків, результатів досліджень щодо:

- професійної підготовки майбутніх учителів (праці О. А. Абдулліної, А. М. Бойко, В. І. Бондар, І. В. Бужиної, В. К. Буряка, В. М. Гриньової, М. І. Жалдак, М. В. Кларіна, О. Ю. Кузнецової, В. І. Лозової, В. Г. Пасинок, М. К. Подбережського, Г. В. Троцько, В. О. Яковлева);
- використання інноваційних технологій (праці Г. Г. Асєєва, В. П. Беспалька, І. М. Богданової, А. Ф. Горбатюка, В. І. Євдокимова, Ю. І. Машбиць, О. Е. Мещеракової, В. Ф. Паламарчук, О. М. Пехоти, І. Ф. Прокопенка, І. В. Роберт, С. О. Сисєвої, Н. Т. Тверезовської);
- професійної підготовки вчителів іноземних мов через формування й розвиток професійно-педагогічної компетентності (праці В. В. Баркасі, О. Б. Бігич, С. В. Будак, О. І. Буркової, В. О. Калініна, Н. Б. Козлової, Г. В. Мельниченко, Л. Т. Тишкової, О. Н. Трегубової, Я. О. Черньонкова);
- упровадження ІКТ (праці І. Є. Булах, С. Р. Доманової, С. І. Карп, О. В. Кохан, В. М. Кухаренка, Л. І. Морської, Н. І. Муліної, Є. С. Полат, Е. П. Протасеня, В. Г. Редько, Ю. Ф. Реви, І. В. Синельник, О. В. Собаєвої, П. В. Стефаненко, С. І. Шевченко, Ю. С. Штеменко).

Для вирішення висунутих завдань і перевірки гіпотези використовувалися **методи дослідження:**

теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація поглядів учених на різні аспекти досліджуваної проблеми, аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, історико-логічний аналіз, аналіз нормативної документації – для визначення мети, предмета, гіпотези, завдань дослідження; аналіз власної діяльності, метод наукового моделювання – для створення моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ;

емпіричні: для експериментальної перевірки ефективності підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ – діагностичні: анкетування, тестування, інтерв'ю, опитування, бесіда, дискусія; спостережні: самоспостереження,

спостереження; прогностичні: шкалування, ранжирування, експертні оцінки, дослідна робота; педагогічний експеримент і статистичний аналіз його результатів із метою виявлення ефективності пропонованої моделі підготовки майбутніх учителів;

методи математичної статистики: критерій Пірсона, дисперсійний аналіз – для статистичної обробки та порівняльної характеристики результатів традиційної й дослідної підготовки, з'ясування кількісних залежностей між явищами та процесами, які вивчалися.

Дослідження проводилося протягом 2000–2009 років.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* схарактеризовано провідні методологічні підходи (системний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний, комунікативний, синергетичний) щодо професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ; обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ, яка передбачає поступовий перехід до інноваційної системи підготовки (визначено теоретико-методологічне ядро цілісності концепції, виявлено соціально-економічні, фінансові, світоглядні, дидактичні чинники, які заважають ефективній підготовці, обґрунтовано необхідність комплексного, системного впровадження засобів ІКТ у процес підготовки від її мети до кінцевого результату); розроблено й експериментально перевірено модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (визначено специфіку розробленої моделі як сполучення нових і традиційних педагогічних технологій, що передбачає зміну не тільки змісту підготовки, а й мети, завдань, компонентів усього процесу підготовки засобами ІКТ); обґрунтовано сутність інформаційно-навчального середовища як визначальної умови успішного функціонування пропонованої моделі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, яке включає інформаційно-змістову та програмно-технічну частини, самих користувачів; визначено сутність апаратних і програмних засобів ІКТ, що формують навички аудіювання (на основі прослуховування автентичних аудіотекстів апаратними засобами комп'ютера, відео-, вебкамери), читання (автентичні матеріали Інтернету апаратними засобами комп'ютера, клавіатури, миші, принтера, сканера), письма (написання есе, творів, рефератів апаратними засобами комп'ютера, клавіатури, миші), фонетики (формування вимови, інтонації з автентичних зразків програмними засобами комп'ютерних навчальних програм, тренажерів), лексики (поповнення активного й пасивного словників сучасної іноземної мови програмними засобами комп'ютерних навчальних програм, комп'ютерних словників, комп'ютерних енциклопедій, баз даних, теле-, відеоконференцій, вебпроектів, чатів, форумів), граматики (доповнення граматичних правил формами мультимедійної наочності програмними засобами комп'ютера, комп'ютерних навчальних програм, тренажерів, тестових середовищ) у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов; визначено особливості базових (наочність, свідомість, систематичність і послідовність, міцність, доступність, зв'язок теорії з практикою, науковість) і специфічних для комп'ютерної лінгводидактики принципів (інтерактивність, адаптивність,

дружній інтерфейс), принципів використання комп'ютера як найсучаснішого технічного засобу навчання (зумовленість, необхідність, інформативність, надійність), а також функції викладача, які здатний виконувати комп'ютер (інформативна, тренувальна, контролююча, управлінська, організаційна); визначено навчальні функції, що виконує комп'ютер (машина-тренажер, машина-репетитор, машина-модулятор); здійснено класифікацію та каталогізацію педагогічних програмних засобів з іноземних мов (опис, характеристика, рекомендації до застосування); обґрунтовано вимоги до методики створення мультимедійних навчально-методичних комплексів для дистанційного вивчення іноземної мови (особливості навчання з ґрунтовними методичними вказівками за змістом, дистанційні послуги тощо); розроблено науково-методичне й організаційно-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ (авторські монографії, навчальні посібники, методичні рекомендації, мультимедійні навчальні посібники); окреслено перспективні тенденції підготовки вчителів засобами ІКТ (розширення міжнародної навчальної, дослідницької діяльності засобами ІКТ, моніторинг англomовних інформаційних ресурсів, упровадження дистанційного навчання іноземної мови тощо);

- *уточнено* критерії (особистісна, фахова, коригувальна готовність) і показники (мотивація, розвиток і саморозвиток, ініціативність; рівень засвоєння знань, умінь, навичок, якість знань, умінь, навичок; уміння здійснювати корекцію та здатність до самооцінки) рівнів сформованості готовності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ; зміст основних термінів дослідження («технологія», «інформаційно-комунікаційні технології», «комп'ютерна лінгводидактика», «професійно-педагогічна підготовка вчителя» тощо);
- *набуло подальшого розвитку* обґрунтування форм (аудиторна, позааудиторна; індивідуальна, парна, групова; класна, самостійна, дистанційна) і напрямів (навчально-виховна, науково-дослідна робота, педагогічна практика) професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Практичне значення одержаних результатів засвідчує:

- розробка й упровадження авторських мультимедійних навчальних посібників, що дає змогу ефективніше організувати аудиторне й самостійне опанування навчального матеріалу студентами факультетів іноземної філології за тематичними блоками з практики англійського усного та писемного мовлення впродовж усього періоду підготовки студентів згідно з вимогами чинної Програми: «Людина» (1 курс) – «Знаменитості»; «Англomовний світ та Україна» (2-3 курси) – «Сучасний Лондон», «Загадковий Стоунхендж»; «Сучасне життя» (2-3 курси) – «Класичний живопис», «Новітній кінематограф»; «Професійно-педагогічна діяльність» (4-5 курс) – «Сучасна освіта»;
- авторська розробка науково-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов факультетів іноземної філології з фахових дисциплін у вигляді навчальних посібників з ділової англійської мови «English for Economics, Marketing, Management», рекомендованого МОН України,

«English for management and marketing. Student's Book», з теорії та практики перекладу «Теорія та практика перекладу», з історії мовознавства «Вивчення іноземних мов: від історії до сучасності», з методики використання засобів ІКТ в навчальній діяльності «Підготовка вчителя іноземної мови: методичні засади інформаційно-комунікаційних технологій», з курсу інформаційних технологій (фаховий модуль) «Засоби інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці вчителя іноземної мови», «Дистанційна підготовка майбутніх учителів іноземних мов», методичних рекомендацій з методики викладання англійської мови «Методика викладання англійської мови», з ділової англійської мови «Маркетинг та менеджмент. Ділова англійська мова», програми курсу «Інноваційні підходи до викладання іноземної мови»;

- поліпшення процесу перепідготовки вчителів іноземних мов у системі післядипломної освіти з використанням матеріалів монографій «Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій», «Теоретико-методичні засади комп'ютерної лінгводидактики»;
- упровадження організаційно-методичного забезпечення процесу педагогічної практики в загальноосвітніх школах для майбутніх учителів іноземних мов у вигляді навчальних посібників з країнознавства «Focus on the English-speaking Cities. English Student's Book», з англійської мови «Англійська мова. 6 клас: Збірник завдань для тематичного оцінювання навчальних досягнень».

Положення, висновки й рекомендації, розроблені на основі узагальнення дослідницьких матеріалів, *впроваджено* в процес професійної підготовки майбутніх учителів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 04-12/273 від 20.05.2008), Харківського гуманітарно-педагогічного інституту (акт № 349 від 12.05.2008), Херсонського державного університету (довідка № 07-12/936 від 29.05.2008), Криворізького державного педагогічного університету (довідка від 30.04.2008), Ніжинського державного університету імені М. Гоголя (довідка № 116-01/04 від 18.03.2008), Маріупольського державного гуманітарного університету (довідка № 216/01-20/05 від 17.02.2008). Навчально-методичні посібники для навчання іноземної мови студентів упроваджувалися в навчальному процесі в Харківській державній академії фізичної культури (акт від 23.01.2008), Харківському гуманітарно-технічному інституті (акт від 29.04.2008). Навчальні посібники для навчання іноземної мови школярів упроваджено в ЗОШ м. Харкова № 136 (довідка № 314 від 23.05.2008), № 18 (довідка від 25.04.2008), № 57 (довідка від 20.05.2008), № 126 (довідка від 22.04.2008).

Практичні результати дослідження *можуть бути використані* вченими, педагогами, методистами в процесі викладання філологічних, педагогічних, методичних курсів на факультетах іноземної філології у педагогічних вищих навчальних закладах, застосовуватися в підготовці спецкурсів, спецсемінарів, підручників, методичних посібників і рекомендацій, проектуванні мультимедійних навчальних посібників нового типу, при написанні курсових, дипломних, магістерських робіт, застосовуватися в дистанційному навчанні, на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, у післядипломній педагогічній

освіті, у школах із поглибленим вивченням іноземної мови, гімназіях, ліцеях, у загальноосвітніх школах.

Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечено методологічним, теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; відповідністю розроблених положень сучасному рівню та тенденціям розвитку педагогічної науки й вищої освіти; використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження щодо його об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань; комплексним аналізом теоретичного й емпіричного матеріалу; репрезентативністю вибірки; використанням методів математичної статистики опрацювання одержаних даних; результатами експериментальної роботи; можливістю відтворення педагогічного експерименту в нових умовах зі студентами інших груп факультетів іноземної філології педагогічних вищих навчальних закладів; широкою апробацією результатів дослідження.

Апробація результатів дисертації здійснювалася на 16 міжнародних науково-практичних конференціях, читаннях, конгресах, а саме: «Інноваційні підходи до навчання іноземних мов та культур у новому тисячолітті» (Дніпропетровськ, 2002); «Функціональний опис штучної мови та її одиниць» (Ялта, 2004); «Сучасні проблеми науки та освіти» (Алушта, 2005); «Проблеми загальної, германської, романської та слов'янської стилістики» (Горлівка, 2005); «Дні науки 2005» (Дніпропетровськ, 2005); «Ціннісні парадигми освіти в контексті євроінтеграції» (Харків, 2005); «Болонський процес: модернізація змісту природничої педагогічної освіти» (Полтава, 2005); «Державне адміністрування і місцеве самоврядування» (Харків, 2005); «Сучасні проблеми науки та освіти» (Сімеїз, 2006); «Особистісно орієнтовані педагогічні технології у початковій освіті» (Тернопіль, 2006); «Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі» (Харків, 2006, 2007); «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2006, 2007, 2008); «Актуальні питання іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах кредитно-модульної системи навчання» (Харків, 2008).

Результати дисертації апробовано також на 13 всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, курсах: «Contemporary Approach to English Language Teaching» (Харків, 2001); TESOL National Ukraine Conference 'TEFL Innovation and Challenges' (Вінниця, 2003); «Слов'яни: історія, мова, культура» (Дніпропетровськ, 2005); «Освіта України у ХХІ сторіччі» (Харків, 2005); «Проблеми реформування магістратури в світлі концепції Болонського процесу» (Київ, 2005); «Розвиток англомовної комунікативної компетенції студентів» (Харків, 2005); «Вища освіта України у ХХІ сторіччі» (Харків, 2006); «Гармонізація розвитку вищої освіти в умовах Болонського процесу» (Переяслав-Хмельницький, 2006); «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2006); «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 2006); «Актуальні проблеми гуманітарних та соціальних наук» (Харків, 2007); «Культура, свідомість, мова в інформаційному суспільстві» (Харків, 2007); «Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі» (Харків, 2008).

Кандидатська дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук захищена у 2000 році, її матеріали й результати в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження надруковано в 62 одноосібних працях. Загальний обсяг робіт – 111,4 друкованих аркушів. Зокрема: 2 монографії, 8 навчальних посібників, 5 методичних рекомендацій, 22 наукові статті у фахових виданнях ВАК України, 10 статей у наукових збірниках і 15 тез у матеріалах конференцій.

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (590 найменувань, із них – 60 іноземними мовами), 4 додатків на 72 сторінках. Загальний обсяг дисертації 544 сторінки, з них основного тексту – 400 сторінок, загальна кількість таблиць – 23 (на 7 стор.), загальна кількість рисунків – 11 (на 2 стор.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження й окреслено стан вивченості проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано концепцію дослідження, розкрито його наукову новизну, теоретичне та практичне значення, визначено методи дослідження, схарактеризовано вірогідність результатів дослідження та їх апробацію.

У *першому розділі* – *«Теоретичні засади дослідження проблеми використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій»* – схарактеризовано й проаналізовано генезу й сучасний стан ІКТ і нової галузі наукових досліджень – комп'ютерної лінгводидактики; визначено зміст основних понять сфери ІКТ; окреслено стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Історія становлення програмованого й комп'ютерного навчання, як засвідчує аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел, безпосередньо пов'язана з утіленням на практиці ідей і положень дидактики, психології та кібернетики. Розвиток і взаємодія цих галузей і в подальшому визначали й визначають усе більше проникнення комп'ютерної техніки й програмних засобів у сферу освіти, у тім числі мовної. Це дало змогу в роботі визначити етапи розвитку комп'ютерного навчання іноземної мови: від появи перших комп'ютерів і аж до нині, коли мають місце активні процеси вдосконалення й ускладнення іншомовних комп'ютерних навчальних програм.

Закономірно, що поступовий розвиток нових технологій (мультимедійні, гіпертекстові, мережеві, телекомунікаційні), їх ухвалення у сферу мовної освіти спричинили появу нового напрямку науково-педагогічних досліджень – комп'ютерну лінгводидактику. Метою цього напрямку стало забезпечення наукового підґрунтя для використання можливостей комп'ютера в навчанні мов. У ході дослідження встановлено, що на сьогодні розвиток цієї інтегративної наукової галузі відбувається в кількох напрямках: CAI Computer-Assisted Instruction – навчання за допомогою комп'ютера, CAL Computer-Assisted Learning – вивчення за допомогою комп'ютера, CAT Computer-Assisted Teaching – викладання за допомогою комп'ютера, CBE Computer-Based Education – освіта на основі комп'ютерних

технологій, CML Computer-Managed Learning – навчання під керівництвом комп'ютера.

Як засвідчує поданий перелік, перспективи застосування комп'ютера в навчанні мов надзвичайні. Відтак, можливість їх реалізації на практиці тісно пов'язана з комп'ютеризацією освітньої галузі в цілому. Це дало підстави говорити про три етапи цього процесу: комп'ютеризація суспільства (поширення комп'ютерної техніки й насичення комп'ютерами всіх сфер життєдіяльності суспільства, і в тім числі сфери вищої освіти), персоналізація комп'ютерного фонду (застосування комп'ютерної техніки на всіх рівнях освіти), соціалізація комп'ютерних фондів (створення інтегрованих комп'ютерних фондів із відкладеним доступом). У такий спосіб удалося ствердити позицію, що на сьогодні комп'ютер можна вважати одним із засобів навчання, рівноправним складником дидактичної системи поряд із метою, змістом, формами, методами навчання.

Такий погляд на комп'ютер дав нам змогу простежити становлення сучасної термінології. У роботі приділена увага історії становлення окремих термінів, здійснено деякі уточнення, а також окреслено поняттєве наповнення цих термінів. Зокрема з'ясовано, що становлення термінологічної системи теорії навчання з використанням комп'ютера пов'язане з появою, зміною та розвитком термінології обчислювальної техніки. Унаслідок цього простежуються процеси занепаду одних і появи інших термінологічних одиниць, співіснування у вітчизняній і зарубіжній методиці різних термінів із рівнозначним наповненням. Показовим у цьому аспекті є один з основних термінів пропонованої роботи – «інформаційно-комунікаційні технології», який поступово витісняє чинні раніше або використовувані ще й сьогодні терміни «комп'ютерні технології», «інформаційні технології», «комп'ютерне навчання», «дистанційне навчання», «електронне навчання», «віртуальне навчання». Цей процес цілком логічний, адже поняттям ІКТ охоплюються всі ті явища й процеси, на позначення яких використовувалися названі вище термінологічні одиниці. Запропоноване розуміння сутності термінів уможливило окреслення в роботі змісту терміна «засоби ІКТ» у застосуванні до підготовки майбутніх учителів іноземної мови. У дослідженні запропоновано таке визначення: засоби ІКТ – це сукупність апаратних (комп'ютер, принтер, мультимедійний проектор, вебкамера тощо) і програмних (комп'ютерні навчальні програми, словники, енциклопедії, перекладачі тощо) засобів комп'ютера й телекомунікацій і способів їх функціонування, що реалізуються для ефективної професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов. При цьому важливо наголосити, що конвергенція апаратних і програмних засобів, безмежний потенціал комп'ютера й телекомунікацій, у свою чергу, поступово ведуть до розширення значення терміна «інформаційно-комунікаційні технології».

Визначеність у важливих для дослідження теоретичних засадах уможливила надалі в роботі здійснити ґрунтовний аналіз стану дослідженості проблеми наявних на сьогодні теоретичних набутоків у галузі підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ (теоретичні основи формування готовності вчителя до інноваційної діяльності, сутність, структура, динаміка, основи технологіко-педагогічної підготовки вчителя поряд з методичними засадами підготовки з

урахуванням психолого-педагогічних аспектів здійснення професійної діяльності). Завдяки цьому вдалося простежити поступово сформовану в теорії та на практиці стратегію та логіку переходу від традиційних технологій до ІКТ.

У другому розділі – «Теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій» – схарактеризовано методологічні підходи щодо підготовки майбутніх учителів іноземної мови; обґрунтовано концепцію та розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ; схарактеризовано визначальну умову успішного функціонування запропонованої моделі підготовки вчителя.

У розділі визначено методологічні підходи як підґрунтя для підготовки майбутніх учителів іноземних мов. За допомогою системного підходу проаналізовано професійно-педагогічну компетентність учителя, виявлено загальні системні властивості та якісні характеристики елементів моделі, визначено критерії та показники її експериментальної перевірки. На основі особистісного підходу проаналізовано мотиваційно-цільовий компонент моделі, визначено особистісний критерій і систему його показників для експериментальної перевірки запропонованої моделі. На основі діяльнісного підходу визначено провідні способи мовленнєвої діяльності в підготовці вчителя іноземної мови, проаналізовано напрями та форми професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов, організацію та виконання різноманітних завдань, контрольних робіт, тестів упродовж експерименту. Діяльнісний підхід було покладено також в основу визначення контрольної-оцінювального компонента моделі, аналізу коригувального критерію і його показників. Компетентнісний підхід став основою для аналізу психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, визначення загальнопедагогічних і специфічних компетенцій, які окреслено як провідні в підготовці вчителя іноземної мови, підхід став орієнтиром в аналізі змістово-організаційного компонента моделі, а також особистісного й фахового критеріїв її перевірки. Компетентнісний підхід допоміг визначити й фахові компетенції, які й було покладено в основу показників рівня засвоєння та рівня якості знань, умінь, навичок. За допомогою комунікативного підходу було визначено й проаналізовано два типи комунікації – синхронну й асинхронну – у письмовому спілкуванні іноземною мовою засобами ІКТ, а також удосконалено провідну методику професійної підготовки вчителів іноземних мов – комунікативну – засобами ІКТ. Завдяки інформаційному підходу було визначено етапи та шляхи інформатизації суспільства як активного опанування засобами ІКТ. З опорою на такий підхід було визначено головну умову (інформаційно-навчальне середовище) успішного функціонування пропонуваної моделі підготовки, а також проаналізовано класифікацію й виконано каталогізацію педагогічних програмних засобів з іноземних мов. Завдяки синергетичному підходу було визначено реалізацію дидактичних принципів комп'ютерного навчання, проаналізовано напрями взаємодії й інтеграції ІКТ як засобу навчальної та наукової діяльності. Контрольно-оцінювальний компонент моделі й коригувальний критерій її перевірки було засновано на синергетичному підході, а також ураховано сумарний ефект під

час аналізу педагогічного експерименту за допомогою методів математичної статистики тощо.

Указані методологічні підходи дали можливість обґрунтувати концепцію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. При цьому було враховано специфіку професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, де головним компонентом змісту навчання є способи мовленнєвої діяльності. Їх формування й розвиток забезпечуються системою практичних дій. У свою чергу контроль сприяє осмисленню студентами своєї готовності до втілення цих способів на практиці. Саме тому провідне значення в оволодінні іноземною мовою належить умінням і навичкам діяльності. Пропонована концепція професійної підготовки майбутнього вчителя засобами ІКТ урахує особливості вивчення іноземної мови й ґрунтується на трьох засадах: меті підготовки вчителя та меті навчання іноземної мови, дидактичних завданнях, особливостях мовленнєвої діяльності під час вивчення іноземної мови. Мету навчання іноземної мови майбутніх учителів визначено стандартами вищої освіти й окреслено як необхідність формування й розвитку в майбутніх учителів іншомовної комунікативної компетенції. Досягнення основної мети забезпечується реалізацією часткових цілей навчання іноземної мови – загальноосвітньої, виховної, розвивальної та ін. Навчання іноземної мови майбутніх учителів має здійснюватися комплексно, із залученням передових надбань, у тім числі й тих, що пропонуються ІКТ.

З огляду на це в роботі концептуально обґрунтовано необхідність конвергенції педагогічних технологій та ІКТ, оскільки тільки всебічне впровадження нових технологій дасть змогу змінити парадигму вищої педагогічної освіти, а засоби ІКТ, у свою чергу, дозволять ефективніше реалізувати професійну підготовку вчителя. При цьому створення й використання ІКТ мають базуватися на оптимальному поєднанні технічного й педагогічного підходів.

Розроблена концепція лягла в основу побудови моделі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ, яка зображена на рис. 1. Модель складається з трьох компонентів: мотиваційно-цільовий, змістово-організаційний, контрольно-оцінювальний.

Перший компонент відбиває мету професійної підготовки вчителя – готовність до педагогічної праці, а також особистісну готовність майбутнього вчителя до педагогічної роботи, розвиток студента як особистості. Другий компонент відображає формування фахової готовності майбутнього вчителя до педагогічної роботи на основі процесу формування базової комунікативної компетенції. Третій компонент передбачає контроль та оцінювання, формування коригувальної готовності майбутнього вчителя.

Слід звернути увагу на те, що запропонована модель підготовки майбутнього вчителя іноземних мов засобами ІКТ буде ефективною лише за існування визначальної педагогічної умови – інформаційно-навчального середовища. Під цим поняттям, уведеним у науковий обіг, розуміється комплекс, що включає інформаційно-змістову та програмно-технічну частини, самих користувачів.

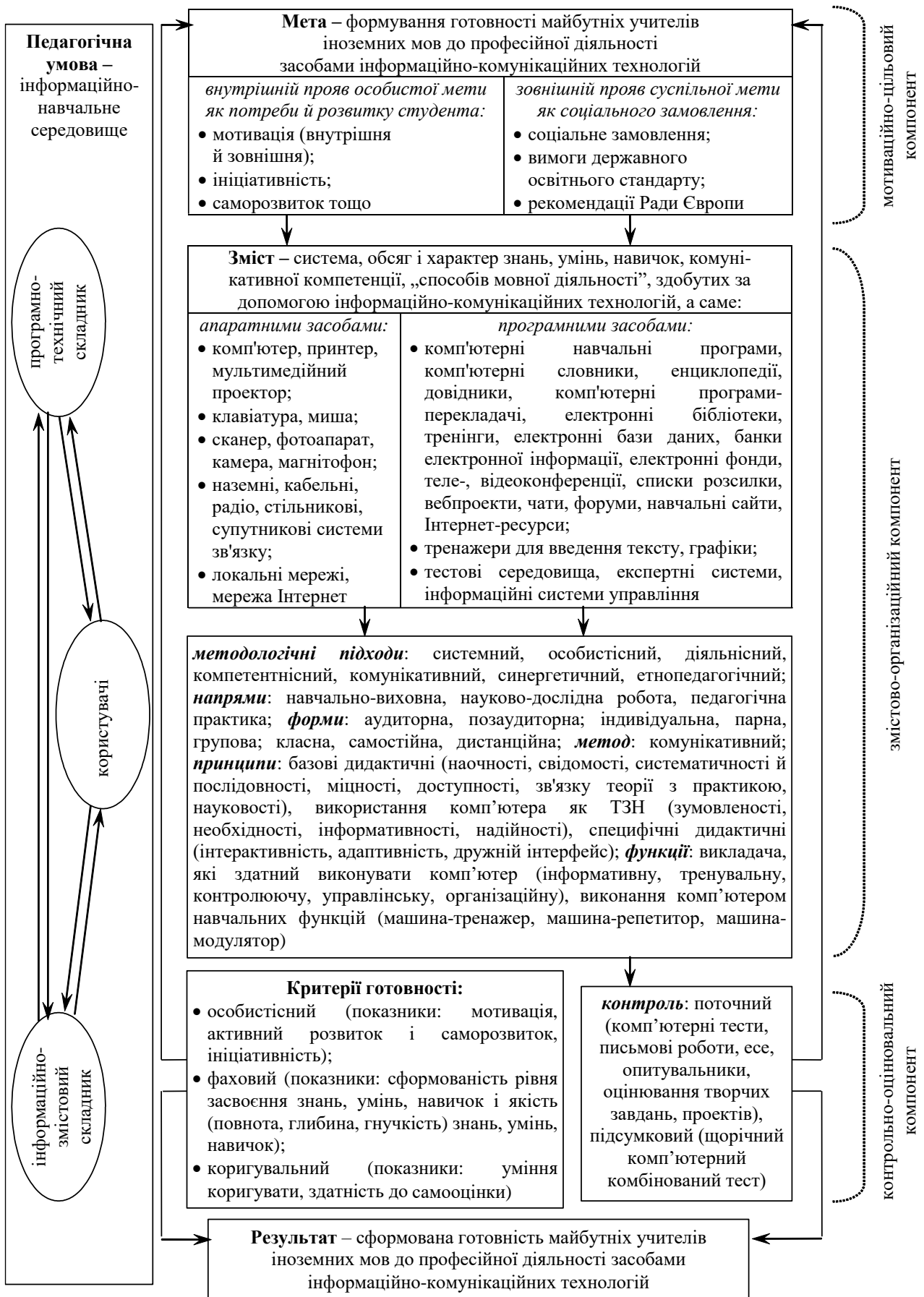

Рис. 1. Модель професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови засобами ІКТ.

Інформаційно-змістову частину формують електронні фонди, банки електронної інформації, бази даних, електронні періодичні наукові й методичні видання, електронні матеріали конференцій, електронні науково-методичні й науково-практичні розробки й матеріали, офіційні іншомовні сайти, тематичні форуми, чати чи віртуальні кімнати спілкування. Програмно-технічна частина представлена комп'ютерами, комп'ютерними класами, локальними мережами, електронною поштою, Інтернетом, теле-, відеоконференціями, сучасним програмним забезпеченням. Користувачами інформаційно-навчального середовища є студенти та викладачі.

У третьому розділі – «Методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій» – визначено специфіку реалізації загальнодидактичних і специфічних принципів навчання іноземної мови із використанням ІКТ; з'ясовано та схарактеризовано дидактичні та навчальні функції вчителя та комп'ютера в навчанні іноземної мови за умови застосування ІКТ; проаналізовано напрями інтеграції ІКТ у сферу підготовки майбутніх учителів іноземної мови; здійснено класифікацію та каталогізацію педагогічних програмних засобів з іноземних мов, зроблено опис і порівняльний аналіз параметрів англomовної комп'ютерної навчальної програми REWARD і традиційного підручника REWARD.

Дослідження методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ у роботі здійснюється з урахуванням тієї позиції, що навчання майбутніх учителів іноземної мови із залученням ІКТ передбачає модифіковане використання загальнодидактичних і залучення специфічних дидактичних принципів. Відтак, у розділі визначено характеристики базових дидактичних (наочність, усвідомленість, систематичність і послідовність, міцність, доступність, зв'язок теорії з практикою, науковість) і специфічних дидактичних принципів (інтерактивність, адаптивність, дружній інтерфейс) у застосуванні до практики підготовки майбутніх учителів іноземної мови засобами ІКТ. Зокрема показано, що принцип наочності реалізується вербальним і невербальним шляхом у перехресно-зв'язаній формі подачі іншомовного матеріалу з комбінуванням тексту, малюнків, кольорів, аудіо-, відеоматеріалу, комп'ютерної графіки, музики; принцип усвідомленості виявляється в осмисленій потребі використання іншомовного матеріалу за визначеним ключовим словом; принцип зв'язку теорії з практикою реалізується регулярніше й зручніше завдяки залученню іншомовних педагогічних програмних засобів тощо.

Залучення ІКТ у процес підготовки майбутніх учителів іноземних мов також передбачає зміну поглядів на роль і місце вчителя й комп'ютера в здійсненні навчання, а отже, і зміну методики роботи зі студентами в цілому. У зв'язку з цим у розділі визначено й схарактеризовано ті дидактичні функції вчителя іноземної мови, які здатний виконувати комп'ютер (інформативна, тренувальна, контролююча, керівна, організаційна). Інформативна функція реалізується систематичною передачею, закріпленням, засвоєнням і переробкою навчальної іншомовної інформації під час вивчення іноземної мови: у сучасній комп'ютерній програмі містяться підказки, довідки, довідники, словники. Тренувальна функція реалізується

досить успішно завдяки програмам-тренажерам з іноземної мови. Контролююча функція вражає миттєвим контролем завдяки зворотному зв'язку, об'єктивності, скороченню часу на перевірку результатів і оцінювання навчального матеріалу з іноземної мови тощо. Доведено також докорінну перевагу комп'ютера при виконанні деяких навчальних функцій (машина-тренажер, машина-репетитор, машина-модулятор).

Засоби ІКТ здатні також забезпечити студенту потужну фахову, інформаційну та технічну підтримку в процесі його підготовки. Наприклад, фаховому зростанню майбутніх учителів іноземної мови сприятиме використання ними комп'ютерних навчальних програм, створення власних комп'ютерних презентацій і проектів, робота з модифікації, доповнення так званих відкритих комп'ютерних навчальних програм, структурування будь-якого навчального матеріалу з іноземної мови за заданим шаблоном, створення власних або колективних електронних словників користувача. Така діяльність може бути як індивідуальною, так і груповою (у локальній мережі та в мережі Інтернет). Неабиякі можливості ІКТ і у галузі інформаційної підтримки майбутнього вчителя: доступ до невичерпних і різноманітних електронних ресурсів дозволяє студентам під час підготовки до занять з іноземної мови виконувати великий загальний обсяг роботи за короткий час (швидко накопичувати, створювати навчальний матеріал, власні бази даних – тексти, вправи, тести, ігри, відеофрагменти, якщо відсутні комп'ютерні навчальні програми за фахом); комп'ютерні навчальні програми, що мають систему обліку й аналізу зроблених помилок, забезпечують студента інформацією про динаміку й закономірності процесу вивчення ним іноземної мови, що сприяє розвитку здатності до самокорекції та самоконтролю. Не менш значущі можливості комп'ютера і як засобу технічної підтримки навчальної діяльності студентів: при підготовці до практичних занять, під час організації, проведення, презентації власних навчальних проектів, наукових робіт майбутні вчителі мають можливість швидко, якісно й естетично створювати тексти, вправи, таблиці, схеми, графіки, малюнки, розмножувати й видозмінювати їх тощо. При цьому важливо відзначити те, що студент позбавляється необхідності займатися рутинною працею під час підготовки до занять, натомість має можливість докласти більше зусиль для створення власного творчого матеріалу.

Крім широкого залучення в процес навчання іноземної мови студентів, ІКТ також можуть упроваджуватися в інші сфери підготовки майбутніх учителів іноземної мови та перепідготовки учителів-практиків. Зокрема в дисертації проаналізовано шляхи інтеграції ІКТ у навчально-виховну, науково-дослідну діяльність студентів, у процес проходження ними педагогічної практики, а також у процес підготовки вчителів під час стажування, підвищення кваліфікації, навчання фахівців, які отримують другу вищу педагогічну освіту.

Означений широкий спектр напрямів залучення ІКТ в освітній процес із підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) вчителів іноземної мови передбачає наявність значної кількості іншомовних педагогічних програмних продуктів різного виду.

З цією метою в роботі здійснено класифікацію та каталогізацію провідних педагогічних програмних засобів з іноземних мов (опис, характеристика, рекомендації до застосування): комп'ютерних навчальних програм, словників, енциклопедій, довідників тощо, які існують на цей час та можуть бути використані в навчально-виховному процесі. Крім того, у розділі здійснено порівняльний аналіз параметрів комп'ютерної навчальної програми REWARD та ідентичного традиційного підручника REWARD. Завдяки цьому вдалося виявити й схарактеризувати переваги використання засобів ІКТ навчання іноземної мови за змістом, презентацією нового матеріалу, діяльністю викладача і студента на занятті, чотирма видами мовленнєвої діяльності, трьома аспектами мови, психолого-педагогічними факторами, контролем, оцінюванням.

У четвертому розділі – «Дистанційна форма організації навчання іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій» – схарактеризовано становлення й розвиток дистанційної форми навчання мовам і підготовки майбутніх учителів іноземних мов за кордоном і в Україні як одного зі шляхів застосування засобів ІКТ; означено методичні аспекти іншомовного підручника для дистанційного навчання мов; сформульовано практичні рекомендації для впровадження дистанційного навчання іноземних мов в Україні.

Дистанційна освіта як один із ефективних способів надання освітніх послуг широким верствам населення, як відомо, має тривалу традицію свого розвитку за кордоном. З огляду на це в роботі на основі ретроспективного аналізу окреслено історію становлення й розвитку дистанційної форми навчання мов у Великобританії та США. Це дало змогу з'ясувати, що причинами поширення й популярності дистанційного навчання в цих країнах стали такі: невелика плата, просторова, часова й вікова доступність, можливість навчання студентів із особливими фізичними потребами, індивідуалізація навчання за посередництва тьютора-менеджера.

Окреслені переваги дистанційної форми навчання, безперечно, сприяли її появі й активному впровадженню в Україні. Однак на сьогодні діяльність вітчизняних освітніх закладів у цьому напрямі не завжди забезпечується належним методичним підґрунтям. Означена проблема характерна зокрема й для курсів дистанційного навчання іноземних мов. Це зумовило необхідність обґрунтування в роботі основних вимог до методики створення курсів дистанційного навчання іноземної мови за модульним принципом. Доведено, що визначальними рисами подібних курсів мають бути: використання новітніх педагогічних прийомів, орієнтованих на самостійне й неперервне навчання, наявність варіантів використання модуля в різних контекстах, можливість зміни структури, присутність компонентів базового й підсумкового контролю, орієнтація оцінювання на критерії базового стандарту оцінювання рівня знань, комбінація всіх видів мовленнєвої діяльності з посиленням на аспекти мови.

Методично досконалі курси навчання іноземних мов у дистанційному режимі відкривають широкі можливості для запровадження цієї форми навчання майбутніх учителів іноземної мови. При цьому воно має ґрунтуватися на чітких організаційно-дидактичних засадах. Тому в роботі здійснено аналіз основ організації дистанційної

форми професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, зокрема це: відкритість та індивідуальний підхід у процесі організації навчання, закріплення за студентом персонального тьютора-менеджера, організація спілкування слухачів між собою та з викладачем за допомогою різних інформаційно-комунікаційних засобів залежно від технічного забезпечення процесу дистанційного навчання (англомовні чати, форуми, Інтернет).

Успішне впровадження дистанційного навчання майбутніх учителів іноземних мов не видається також можливим без чітких вимог до навчально-методичного комплексу та методичних рекомендацій щодо дистанційного вивчення іноземної мови. У зв'язку з цим у роботі науково обґрунтовано вимоги до дистанційного навчально-методичного комплексу з іноземної мови. Зокрема доведено, що подібний комплекс має містити такі обов'язкові компоненти, як: вступ (кількість годин, зв'язок з лінгводидактичними дисциплінами згідно з кредитно-модульною системою, структура курсу), опис процедур підготовки до роботи (реєстрація й установка програми), управління й навігація програми, характеристики особливостей навчання (з ґрунтовними методичними вказівками за змістом), перелік дистанційних послуг, самий навчальний матеріал (іншомовні тексти, завдання, вправи, питання, лексичний словник, граматичний довідник), поточні тести з ключами, підсумкові тести, уривки з автентичної літератури, аудіо-, відеоматеріали, додатковий матеріал (посилання на різні джерела інформації) тощо.

Окреслені вимоги до іншомовних дистанційних програм дали змогу здійснити критичний аналіз впровадження дистанційних послуг комп'ютерної навчальної програми REWARD. Зокрема вказано на широкі можливості, які дає в цьому аспекті Інтернет, де студенти можуть вільно спілкуватися не тільки з тьютором, але й між собою, виконуючи усні й письмові творчі завдання, працюючи з англомовними текстами новин, беручи участь в іншомовних лінгвістичних іграх онлайн тощо. Крім того, сформульовано практичні рекомендації для впровадження дистанційного навчання студентів: необхідність інтеграції дистанційної форми з традиційним навчанням, поширення електронних засобів навчання, розвиток телекомунікаційних освітніх мереж у регіонах, створення іншомовного банку даних, моніторинг інформаційних ресурсів, новинок тощо.

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій» – окреслено засади організації та методики проведення педагогічного експерименту; схарактеризовано процес реалізації розробленої й обґрунтованої моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов; проаналізовано результати педагогічного експерименту; доведено ефективність підготовки вчителів іноземних мов засобами ІКТ за розробленою моделлю відповідно до визначених критеріїв і показників.

Перевірку якості й ефективності запропонованої в роботі моделі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ було здійснено під час педагогічного експерименту. Його тривалість становила період професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови рівня «бакалавр» протягом 2004 – 2008 років. Загалом в експериментальному педагогічному дослідженні брали участь

1500 чоловік, вибірку становили 320 студентів (160 студентів експериментальних і 160 студентів контрольної групи).

Верифікація розробленої моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ була забезпечена педагогічним варіативним експериментом у трьох експериментальних групах: у групі Е₁ використовувалися апаратні засоби (комп'ютер, мультимедійний проектор, відео-, вебкамера, аудіо-, відеоманітофон тощо) без застосування фахового програмного забезпечення; у групі Е₂ використовувалися апаратні та програмні засоби (комп'ютерні навчальні програми, комп'ютерні словники, енциклопедії, програми-перекладачі, електронні джерела інформації тощо); у групі Е₃ було здійснено поєднання апаратних і програмних засобів, а також телекомунікаційного блоку, локальних мереж, мережі Інтернет. У контрольній групі (К) підготовка здійснювалася традиційно. Результати експериментальної перевірки ефективності запропонованої моделі відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати експериментальної перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ (приріст у %)

Компоненти, критерії, показники, рівні	Експериментальні групи			Конт. група
	Е ₁ 53 студ.	Е ₂ 53 студ.	Е ₃ 54 студ.	К 160 студ.
Мотиваційно-цільовий компонент Критерій особистісної готовності, показники:				
<ul style="list-style-type: none"> мотивація: 				
<i>високий рівень</i> (студент має переважно внутрішню мотивацію, завжди позитивно налаштований до впровадження засобів ІКТ, орієнтує інших студентів до впровадження технологій, допомагає студентам своїм досвідом роботи з технологіями, із задоволенням бере участь в організації та проведенні комп'ютерних занять, відчуває себе впевненим, енергійним після таких занять);	11	13	19	4
<i>середній рівень</i> (має як зовнішню, так і внутрішню мотивацію, час від часу використовує засоби ІКТ, використовує низку комп'ютерних навчальних програм, словники, Інтернет, технічні засоби навчання, відчуває себе бадьорим після комп'ютерних занять);	6	8	9	3
<i>низький рівень</i> (має лише зовнішню мотивацію, рідко впроваджує інформаційно-комунікаційні технології, використовує деякі технічні засоби навчання, відчуває себе виснаженим, млявим, стомленим після комп'ютерних занять);	-17	-21	-28	-7
<ul style="list-style-type: none"> розвиток і саморозвиток: 				
<i>високий рівень</i> (усталена система саморозвитку, активний саморозвиток, позитивне ставлення до ІКТ, переймає досвід студентів, обмінюється досвідом, часто самостійно впроваджує інформаційно-комунікаційні технології, використовує технічні засоби навчання, вільно використовує комп'ютерні навчальні програми, комп'ютерні словники, комп'ютерну довідкову літературу, Інтернет, усно й писемно спілкується через чати, форуми, листується електронною поштою зі студентами – носіями мови, бере участь у телеконференціях);	9	8	13	4
<i>середній рівень</i> (неусталена система саморозвитку, орієнтація на розвиток залежить від різних обставин, цікавиться самостійними й індивідуальними комп'ютерними заняттями, радий таким заняттям, інколи спілкується через чати, форуми й електронну пошту з носіями мови, читає новітню англomовну літературу на електронних носіях);	11	11	13	5
<i>низький рівень</i> (розвиток, який зупиняється, інерція, відсутність зацікавлення, уміє застосовувати лише кілька популярних комп'ютерних навчальних програм);	-21	-19	-26	-9

Продовження таблиці 1

Компоненти, критерії, показники, рівні	Експериментальні групи			Конт. група К 160 студ.
	Е ₁ 53 студ.	Е ₂ 53 студ.	Е ₃ 54 студ.	
<ul style="list-style-type: none"> ініціативність: <i>високий рівень</i> (виявляє ініціативу конструктивними пропозиціями й утілює їх у процесі підготовки, з ентузіазмом і задоволенням упроваджує технології в різних формах власної підготовки, використовує закордонний досвід упровадження технологій: проектів, вебконференцій; регулярно відвідує освітні сайти, користується сучасними розробками в галузі ІКТ); 	11	9	17	5
<i>середній рівень</i> (іноді висуває власні ініціативи, відчуває ентузіазм від їх подальшого впровадження, звертається за порадою до викладача щодо можливостей технологій, але не завжди їх використовує);	8	9	11	5
<i>низький рівень</i> (рідко висуває власні ініціативи, ідеї впровадження, не цікавиться самостійними й індивідуальними комп'ютерними заняттями).	-19	-19	-28	-10
Змістово-організаційний компонент				
Критерій фахової готовності, показники:				
<ul style="list-style-type: none"> рівень засвоєння знань, умінь, навичок: <i>творчий</i> (виконують нетипові завдання, які вимагають евристичної діяльності, перетворення вихідних умов і пошуку додаткових даних для виконання завдання, іноді для створення нової інформації для виконання завдання, творчі завдання іноді з відсутністю еталону правильності); 	11	13	15	2
<i>конструктивний</i> (виконують завдання з підстановки, що вимагають доповнення висловлювання, конструктивні завдання, які вимагають відтворення інформації по пам'яті без підказок, типові завдання, що вимагають відтворення відомого правила й використання його для отримання результату);	13	11	13	4
<i>репродуктивний</i> (виконують завдання на упізнання й альтернативний вибір правильної відповіді з двох правдоподібних, розрізнення та множинний вибір із кількох правдоподібних відповідей, завдання на перевірку якості впізнавання навчального матеріалу, вивченого відповідно до програми);	-25	-25	-28	-6
<ul style="list-style-type: none"> якість знань, умінь, навичок (повнота, глибина, гнучкість): 				
<ul style="list-style-type: none"> повнота: виконують завдання на письмовий переклад лексико-граматичних ситуацій, практичні завдання з перекладу, а також письмові тестові завдання на перевірку лексичних одиниць і граматичних конструкцій тощо: 				
<i>високий рівень</i> : 100–75% правильних відповідей;	9	11	15	3
<i>середній рівень</i> : 74–50% правильних відповідей;	8	9	13	3
<i>низький рівень</i> : 49–0% правильних відповідей;	-17	-21	-28	-5
<ul style="list-style-type: none"> глибина: виконують завдання на аналіз лексичних одиниць і граматичних конструкцій, завдання на розуміння прослуханого чи прочитаного тексту та його інтерпретацію, писемне мовлення, розуміння прослуханого чи прочитаного тексту відтворюється переказом тексту для перевірки як глобального його розуміння, так і розуміння окремих деталей, під час переказу демонструють, наскільки глибоко зрозуміли текст, також висловлюють власне ставлення до окремих фактів, подій, явищ, зв'язків тексту тощо: 				
<i>високий рівень</i> : 100–75% правильних відповідей;	11	11	17	2
<i>середній рівень</i> : 74–50% правильних відповідей;	6	8	9	2
<i>низький рівень</i> : 49–0% правильних відповідей;	-17	-19	-26	-4
<ul style="list-style-type: none"> гнучкість: виконують завдання креативного характеру, різного рівня складності у варіативних ситуаціях, завдання з комбінації низки способів діяльності, вирішення незнайомих, нетипових завдань кількома способами, завдання на розвиток інтелектуальної сфери, на усвідомлення проблеми, уміння мислити альтернативно й нестандартно, наприклад, у письмовому мовленні – це завдання творчого характеру з дискусійної теми з урахуванням кожної аргументованої відповіді чи опосередкованого доказу відповіді з послідовним ланцюжком міркувань і т.ін.: 				
<i>високий рівень</i> : 100 – 75% правильних відповідей;	13	13	19	2
<i>середній рівень</i> : 74 – 50% правильних відповідей;	9	8	9	2
<i>низький рівень</i> : 49 – 0% правильних відповідей.	-23	-21	-28	-4

Продовження таблиці 1

Компоненти, критерії, показники, рівні	Експериментальні групи			Конт. група К
	Е ₁ 53 студ.	Е ₂ 53 студ.	Е ₃ 54 студ.	160 студ.
Контрольно-оцінювальний компонент				
Критерій коригувальної готовності, показники:				
<ul style="list-style-type: none"> • уміння здійснювати корекцію: <i>високий рівень</i> (самостійно знаходить і виправляє всі допущені в процесі підготовки помилки, установлює й усвідомлює зв'язок між контролем і оцінюванням, завжди усвідомлює важливість процесу рефлексії, уміє усувати перешкоди на шляху до виконання професійних завдань, які заважають досягненню ефективної підготовки засобами ІКТ); <i>середній рівень</i> (самостійно і за допомогою викладача знаходить і виправляє більшість допущених у процесі підготовки помилок, здебільшого установлює й усвідомлює зв'язок між контролем і оцінюванням, у більшості випадків усвідомлює важливість процесу рефлексії, уміє усувати більшість перешкод, які заважають досягненню ефективної підготовки засобами ІКТ); <i>низький рівень</i> (тільки за допомогою викладача знаходить і виправляє деякі допущені в процесі підготовки помилки, рідко установлює й усвідомлює зв'язок між контролем і оцінюванням, в окремих випадках усвідомлює важливість процесу рефлексії, уміє усувати лише окремі перешкоди, які заважають досягненню ефективної підготовки засобами ІКТ). 	8	8	15	3
<ul style="list-style-type: none"> • здатність до самооцінки: <i>високий рівень</i> (самостійно прагне до адекватної самооцінки, самовдосконалення в процесі підготовки, незважаючи на негативні зовнішні обставини та перешкоди, завжди прагне самореалізації в професії, завжди виявляє й удосконалює педагогічний потенціал майбутнього вчителя засобами ІКТ); <i>середній рівень</i> (здебільшого прагне до адекватної самооцінки, самовдосконалення в процесі підготовки за підтримки викладача, часто прагне самореалізації в професії, часто виявляє й удосконалює педагогічний потенціал майбутнього вчителя засобами ІКТ); <i>низький рівень</i> (рідко прагне до адекватної самооцінки, самовдосконалення у процесі підготовки, має неадекватну (іноді завищену, іноді занижену) самооцінку, знаходиться під впливом негативних зовнішніх обставин і перешкод, епізодично прагне самореалізації в професії, майже не виявляє та не вдосконалює педагогічний потенціал майбутнього вчителя засобами ІКТ). 	11	13	17	8
	-19	-21	-31	-11
	15	17	22	4
	6	8	9	5
	-21	-25	-31	-9

У ході експерименту доведена ефективність мотиваційно-цільового компонента моделі за особистісним критерієм і його показниками шляхом застосування методів анкетування, шкалування, самоспостереження, спостереження, інтерв'ю, опитування, експертних оцінок, за визнаними в наукових колах методиками Є. П. Ільїна та Л. М. Карамушки. За показники особистісного критерію в роботі взято мотивацію, активний розвиток і саморозвиток, ініціативність студентів. Сформованість кожного показника визначалася високим, середнім, низьким рівнями. Упродовж дослідження фіксувалася динаміка формування рівнів кожного показника до та після експерименту. Зокрема вдалося встановити, що в експериментальних групах відбулися суттєві позитивні зміни: збільшення студентів із показниками високого та середнього рівнів і водночас зменшення кількості студентів із низьким рівнем. Такі зміни можна пояснити введенням засобів ІКТ, які сприяли усвідомленню студентами власної ролі в підвищенні результативності навчального процесу, оптимізації різних видів діяльності майбутнього вчителя, подоланню стереотипів використання засобів ІКТ і впровадженню ідей, задумів студентів на практиці.

Емоційний резонанс у поєднанні з проблемністю викладу іншомовної інформації дозволив актуалізувати суб'єктну позицію студентів при виконанні творчих завдань.

У ході експерименту підтверджена також ефективність змістово-організаційного компонента моделі за фаховим критерієм. У фаховому критерії проаналізовано результати за методиками В. Ф. Паламарчук, В. П. Беспалька, І. Я. Лернера. В основу експериментальної перевірки було покладено метод порівняльного аналізу статистичних даних тестів, контрольних робіт. Першим показником фахового критерію є сформованість рівня засвоєння знань, умінь, навичок. Цей рівень може бути репродуктивним, конструктивним, творчим. Одержані результати дають підставу стверджувати, що підготовка студентів засобами ІКТ сприяла зростанню кількості майбутніх учителів, які перейшли на творчий і конструктивний рівні. Другим показником фахового критерію є якість знань, умінь, навичок: їх повнота, глибина, гнучкість. Аналіз засвідчив, що в експериментальних групах відбулися позитивні зміни: збільшилася кількість студентів із показниками високого й середнього рівнів і зменшилася кількість студентів із низьким рівнем. Є всі підстави стверджувати, що ці зміни відбулися завдяки широкому впровадженню в навчально-виховний процес засобів ІКТ, за сприяння яких студенти вирішували навчальні, наукові, творчі, дослідницькі самостійні завдання, а також завдяки створенню інформаційно-навчального середовища при організації експериментального навчання. Позитивна динаміка формування відповідних рівнів в експериментальній групі Е₃ свідчить про те, що тільки комплексне використання апаратних і програмних засобів, телекомунікаційної системи зв'язку, мережі Інтернет, їх інтеграція в різні напрями підготовки, зміна типів навчальних завдань, форм презентації матеріалу та форм організації роботи студентів сприяє підвищенню інтегративного рівня знань, умінь, навичок. Саме втілення цих засобів і принципів стимулювало інтелектуально-творчий потенціал студента, здобування і включення власного емоційно-соціального досвіду в процес моделювання та вирішення професійних педагогічних ситуацій.

У процесі експерименту перевірялася також ефективність контрольно-оцінювального компонента моделі підготовки вчителів іноземної мови засобами ІКТ. За показники коригувального критерію були взяті вміння здійснювати корекцію і здатність до самооцінки. У всіх експериментальних групах спостерігалася позитивна динаміка у формуванні здатності до корекції, рефлексії, самооцінки. Збільшення кількості студентів із показниками високого рівня сформованості вміння здійснювати корекцію власної діяльності та здатності до самооцінки пояснюється інтеграцією в навчально-виховний процес різних засобів ІКТ упродовж професійної підготовки майбутніх учителів. Залучення нових технологій сприяло усвідомленню студентами зв'язку між контролем і оцінюванням, активізувало в майбутніх учителях прагнення до самозміни та самовдосконалення, самооцінки, самореалізації, подолання перешкод. Стійка здатність студентів експериментальних груп до адекватної самооцінки пояснюється також створенням і практичним використанням ними власних продуктів навчальної та науково-дослідної діяльності.

Отримані в ході експерименту результати також дають підстави стверджувати, що кожна варіація, особливо ж та, що була запропонована в експериментальній групі Е₃, а саме комплексне поєднання апаратних і програмних засобів, телекомунікаційного зв'язку і мережі Інтернет, – підтвердила свою ефективність. Проведений аналіз доводить, що застосування засобів ІКТ у підготовці майбутнього вчителя до професійної діяльності є ефективним.

Виправданість цього висновку й достовірність отриманих результатів, крім іншого, були перевірені методами математичної статистики. Для цього було використано критерій Пірсона χ^2 . На початку експерименту було висунуто нульову гіпотезу про те, що експериментальні й контрольна групи не відрізняються між собою за обраними критеріями та показниками. З експериментальних і контрольної груп обрали методом випадкової вибірки зі 160 оцінок кожної групи по 120 оцінок. На початку експерименту критерій $\chi^2_{\text{емп}} < \chi^2_{\text{кр}}$ ($1,585 < 5,99$). Отже, досліджувані групи не відрізняються між собою за обраними критеріями та показниками. Наприкінці експерименту знову перевірили нульову гіпотезу щодо того, чи існує розбіжність між експериментальними й контрольною групами. За таблицями критичних значень критерію χ^2 наприкінці експерименту $\chi^2_{\text{емп}} > \chi^2_{\text{кр}}$ ($13,375 > 7,81$). Отже, нульову гіпотезу про відсутність залежності в розподілах експериментальних і контрольної груп довелося відхилити, а висунути й прийняти альтернативну гіпотезу: існує залежність у розподілі на категорії експериментальних і контрольної груп. Ефективність запропонованої моделі перевірено й іншим методом математичної статистики – дисперсійним аналізом. За його допомогою наприкінці експерименту було проведено дослідження зв'язку між використанням різних моделей підготовки (авторської та традиційної). В усіх групах методом випадкової вибірки було вибрано по 115 оцінок. Результати наприкінці експерименту $F_{\text{в}} = 4,10 > F_{\text{кр}}$, тобто нульову гіпотезу про рівність середніх довелося відхилити. Це означає, що моделі підготовки дають різні результати. З огляду на те, що в експериментальних групах середня оцінка (7,2) більша, ніж у контрольній (6,7), з'явилися підстави для висновку про те, що впродовж усього періоду підготовки за розробленою моделлю професійна підготовка в експериментальних групах має перевагу, авторська модель підготовки дає значно кращий результат.

Таким чином, аналіз результатів експериментальної роботи дозволяє стверджувати, що запропонована в роботі модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ відзначається ефективністю й відтак є всі підстави для її широкого впровадження в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено науково обґрунтоване розв'язання проблеми теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ, яке виявилось в тому, що:

1. Визначено сутність поняття засобів ІКТ щодо процесу підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Під цим поняттям у роботі розуміється сукупність апаратних і програмних засобів комп'ютера й телекомунікацій і способів їх функціонування, що реалізуються для ефективної професійної підготовки студентів.

2. Схарактеризовано методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. На основі системного, особистісного, діяльнісного, компетентнісного, комунікативного, синергетичного та інших підходів проаналізовано професійно-педагогічну компетентність вчителя, визначено провідні способи мовленнєвої діяльності, виявлено елементи розробленої моделі, визначено головну умову її успішного функціонування, здійснено класифікацію й виконано каталогізацію педагогічних програмних засобів з іноземних мов, проаналізовано напрями взаємодії й інтеграції ІКТ у навчально-виховному процесі тощо.

3. Розроблено, обґрунтовано й зреалізовано концепцію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. У концепції запропоновано шляхи інтеграції української освіти в європейський освітній простір, де інформаційно-комунікаційні технології є домінуючими, стимулюючи процес розвитку особистості та сприяючи її особистісно-професійному розвитку.

4. Розроблено й обґрунтовано педагогічну модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Запропонована модель забезпечує єдність цілей навчання та виховання, змісту, структури, компонентів, досягнення очікуваних знань, умінь, навичок і базових компетенцій майбутнього вчителя. Структурні компоненти моделі (мотиваційно-цільовий, змістово-організаційний, контрольно-оцінювальний) та підходи, на яких вона ґрунтується (взаємозв'язок компонентів, мотивація до вчительської роботи, особистісно-професійний розвиток, єдність теоретичної та практичної підготовки, суб'єктність навчання, урахування особливостей і багатогранності способів професійної підготовки засобами ІКТ, технологічна підготовка, педагогічне діагностування й контроль тощо), забезпечують ефективність розробленої моделі.

5. Теоретично обґрунтовано визначальну умову успішного функціонування моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов – інформаційно-навчальне середовище. Складниками інформаційно-навчального середовища є: інформаційно-змістова частина, програмно-технічна частина, користувачі (студенти та викладачі). Таке середовище забезпечує пріоритетність розробки й упровадження інформаційних ресурсів навчального призначення, формування інформаційно-комунікаційної грамотності й інформаційної культури майбутніх учителів іноземних мов, відкритість навчального закладу до міжнародного інформаційного простору, інтеграцію України в європейський освітній простір, урахування особистісних якостей студентів, орієнтацію на розвиток мобільності викладачів і студентів, що сприяє поступовому переходу до європейських стандартів якості освіти. Специфічне інформаційно-навчальне середовище забезпечує систематичне використання засобів ІКТ.

6. Обґрунтовано особливості дидактичних принципів і функцій професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мов засобами ІКТ. Такі технології дозволяють реалізацію навчальних завдань, які неможливо виконати за будь-яких інших умов (Інтернет-проекти, Інтернет-семінари, спілкування в чаті, форумі, комунікація електронною поштою, робота з джерелами автентичної інформації, електронними журналами тощо). Складнощі, що виникають у професійній

підготовці майбутніх учителів іноземних мов традиційними засобами, доводять неможливість подальшого уникнення засобів ІКТ.

Науково визначено функції майбутнього вчителя, які здатний виконувати комп'ютер: інформативну, тренувальну, контролюючу, управлінську, організаційну. Проаналізовано фахову, інформаційну, технічну підтримку майбутнього вчителя. Під час організації наукової роботи та виконання студентами обов'язкових індивідуальних науково-дослідних завдань забезпечується підготовка міждисциплінарних, комплексних наукових досліджень, неможливих сьогодні без роботи з джерелами автентичної інформації.

Результатом професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов було визнано досягнення визначеного рівня знань, умінь, навичок. Досягалися такі результати за рахунок повноцінної самостійної роботи студентів, коли майбутній учитель за сприяння засобів ІКТ мав можливість широкого доступу до електронних текстів, політичних, культурних, наукових дайджестів, онлайн-ових публікацій у відомих іншомовних джерелах тощо. Маємо достатньо підстав стверджувати, що в умовах використання ІКТ самостійна робота студентів переходить на якісно новий рівень.

7. Обґрунтовано основні вимоги до методики створення курсів дистанційного навчання іноземної мови за модульним принципом: (наявність варіантів використання модуля в різних контекстах, можливість зміни структури, присутність компонентів поточного й підсумкового контролю, орієнтація оцінювання на базові стандарти, комбінація всіх видів мовленнєвої діяльності з посиленням на аспекти мови, оволодіння спеціальними прийомами роботи в умовах дистанційного навчання). Визначено методичні аспекти підручника для дистанційного навчання (чіткість презентації матеріалу, наочність та оптимальна стислість, часткове виконання методичних функцій викладача). Обґрунтовано вимоги до навчально-методичного комплексу для дистанційного вивчення іноземної мови (реєстрація й установлення програми, управління й навігація програми, особливості навчання з ґрунтовними методичними вказівками за змістом, дистанційні послуги, навчальний матеріал, до якого входять тексти, завдання, вправи, питання, лексичний словник, граматичний довідник, поточні тести з ключами, підсумкові тести, уривки з автентичної літератури, аудіо-, відеоматеріали, посилання на різні джерела інформації тощо).

8. Розроблено науково-методичне й організаційно-методичне забезпечення професійної підготовки вчителя іноземної мови засобами ІКТ. Підготовлено монографії, навчальні посібники, методичні рекомендації, програми курсів та мультимедійні навчально-методичні матеріали різних форм і рівнів складності, які допоможуть реалізувати навчальний і дослідницький потенціал студентам і вчителям.

9. Визначено критерії (особистісний, фаховий, коригувальний), показники та рівні, які відображають очікувані результати ефективності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Експериментальна перевірка розробленої моделі професійної підготовки студентів засобами ІКТ довела її ефективність за якісними та кількісними показниками. Порівняльний аналіз

статистичних даних за обраними показниками виявив стійку позитивну динаміку в підготовці студентів експериментальних груп, показав суттєві позитивні зміни в цих групах, збільшення кількості майбутніх учителів високого й середнього рівнів, зменшення розбіжності одержаних та очікуваних результатів порівняно з контрольними групами. За допомогою критерію Пірсона та дисперсійного аналізу доведено, що нова модель професійної підготовки майбутніх учителів засобами ІКТ має статистично значущу перевагу над підготовкою традиційними засобами.

Значення розробленої й апробованої моделі полягає передусім у тому, що на всіх етапах професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов – це творення себе, свого професійно-педагогічного потенціалу, інформаційно-комунікаційного простору. У практичному плані це виявляється у критичному ставленні майбутніх учителів до результатів своєї роботи, виробленні конструктивних ідей щодо вдосконалення своєї фахової підготовки, особистісного розвитку, а також рефлексії, самооцінки та самовдосконалення.

Результати дисертаційного дослідження дають підстави вважати, що мету досягнуто, завдання реалізовано, положення гіпотези отримали підтвердження. Проведене дослідження дозволило визначити перспективні напрями подальшої розробки проблеми підготовки майбутніх учителів іноземних мов: поглиблення інтеграційних процесів підготовки вчителя, розширення методичних знань, умінь, навичок майбутніх учителів іноземних мов на основі аналізу й використання глобальних інформаційно-педагогічних ресурсів; розробка й використання інформаційно-аналітичних технологій, спрямованих на підвищення якості професійно-педагогічної освіти; розширення міжнародної дослідницької діяльності й міжнаукової комунікації засобами ІКТ; розвиток інформаційно-навчального середовища; моніторинг іншомовних інформаційних ресурсів для подальшого впровадження дистанційного навчання іноземної мови тощо.

ОСНОВНІ МАТЕРІАЛИ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНО В РОБОТАХ:

Монографії

1. Костікова І. І. Теоретико-методичні засади комп'ютерної лінгводидактики. Наук. монографія / І. І. Костікова. – Вінниця: Поділля-2000, 2007. – 240 с.
2. Костікова І. І. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Наук. монографія / І. І. Костікова. – Х.: Колегіум, 2008. – 355 с.

Навчальні посібники

3. Kostikova I. English for management and marketing. Student's Book / I. Kostikova. – Kharkiv: Shtrikh, 2002. – 60 p.
4. Kostikova I. English for Economics, Marketing, Management: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів освіти [рекомендований МОН України] / I. Kostikova. – Вінниця: Поділля-2000, 2003. – 64 с.
5. Костікова І. І. Focus on the English-Speaking Cities. English Student's Book / І. І. Костікова. – Х.: Веста: Ранок, 2004. – 80 с.
6. Костікова І. І. Теорія та практика перекладу: навч. посібн. / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 68 с.

7. Костікова І. І. Вивчення іноземних мов: від історії до сучасності: навч. посібн. / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 82 с.
8. Костікова І. І. Дистанційна підготовка майбутніх учителів іноземних мов: навч. посібн. / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 76 с.
9. Костікова І. І. Підготовка вчителя іноземної мови: методичні засади інформаційно-комунікаційних технологій: навч. посібн. / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 100 с.
10. Костікова І. І. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці вчителя іноземної мови: навч. посібн. / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 64 с.

Методичні рекомендації

11. Костікова І. І. Маркетинг та менеджмент. Ділова англійська мова: метод. рекомендації для студентів та викладачів / І. І. Костікова. – Х.: РЦНІТ, 1999. – 27 с.
12. Костікова І. І. Англійська мова. 6 клас. Збірник завдань для тематичного оцінювання навчальних досягнень: метод. рекомендації / І. І. Костікова. – Х.: Світ дитинства, 2002. – 72 с.
13. Костікова І. І. Дидактичний довідник з методики викладання англійської мови / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2007. – 96 с.
14. Костікова І. І. Методика викладання англійської мови: метод. рекомендації / І. І. Костікова. – Х.: Гуманітарно-технічний ін-т, 2008. – 50 с.
15. Костікова І. І. Інноваційні підходи до викладання іноземної мови. Програма курсу / І. І. Костікова. – Х.: Харківський гуманітарно-педагогічний ін-т, 2008. – 26 с.

Статті в наукових фахових виданнях ВАК

16. Костікова І. І. Реалізація параметрів комп'ютерного навчання англійської мови у системі вищої освіти / І. І. Костікова // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка: Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України: зб. наук. праць. Тематичний випуск: Ціннісні парадигми освіти в контексті євроінтеграції. – Х.: Стиль Іздат, 2005. – С. 136–143.
17. Костікова І. І. Інтенсифікація навчання англійської мови / І. І. Костікова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2005. – № 13. – С. 104–107.
18. Костікова І. І. Умови використання комп'ютерних технологій у вивченні англійської мови / І. І. Костікова // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. Підвищення ефективності та якості підготовки фахівців педагогічної спрямованості: зб. наук. праць. – Х.: Стиль Іздат, 2005. – С. 74–84.
19. Костікова І. І. Інтеграція комп'ютерних технологій навчання англійської мови в практику вищої школи / І. І. Костікова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2005. – № 16. – С. 81–87.
20. Костікова І. І. Вплив комп'ютерних технологій на підготовку викладача до занять / І. І. Костікова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. – Х.: Харківська державна академія дизайну і мистецтв (Харківський художньо-промисловий ін-т), 2005. – № 23. – С. 40–45.

21. Костікова І. І. Роль комп'ютерних технологій в умовах дистанційного навчання англійської мови / І. І. Костікова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний ун-т, 2006. – Вип. 10. – С. 151–159.
22. Костікова І. І. Науково-методичне забезпечення Європейських стандартів дистанційного вивчення англійської мови / І. І. Костікова // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету. Науково-теоретичний збірник: Гармонізація розвитку вищої освіти в умовах Болонського процесу. – Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т, 2006. – С. 245–251.
23. Костікова І. Інформаційно-комп'ютерні технології при підготовці вчителя англійської мови / І. Костікова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тематичний випуск: Особистісно орієнтовані педагогічні технології у початковій освіті. – 2006. – № 3. – С. 40–45.
24. Костікова І. І. Оновлення професійної підготовки вчителя англійської мови у процесі дистанційного навчання / І. І. Костікова // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. 2. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2006. – С. 185–192.
25. Костікова І. І. Дистанційне навчання англійської мови як інструмент реалізації комп'ютерних технологій у ХХІ ст. / І. І. Костікова // Постметодика. – 2006. – № 2 (66). – С. 31–36.
26. Костікова І. І. Проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя англійської мови до впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій / І. І. Костікова // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2006. – Вип. 5 (15). – С. 142–149.
27. Костікова І. І. Особливості використання електронних засобів у навчанні англійської мови / І. І. Костікова // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. – К.: Педагогічна думка, 2006. – Вип. 6. – С. 56–67.
28. Костікова І. І. Використання методів педагогічного дослідження у процесі підготовки майбутнього вчителя / І. І. Костікова // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Ч. 2. – К.: Міленіум, 2006. – С. 139–146.
29. Костікова І. І. Внесок сучасних науковців у дослідження професійної підготовки вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. І. Костікова // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка: Питання професійної підготовки фахівців у сучасних педагогічних дослідженнях: зб. наук. праць. – Х.: Стиль Іздат, 2007. – С. 94–106.
30. Костікова І. І. Перспективи інформаційно-комп'ютерних технологій у викладанні мов / І. І. Костікова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід.

Пошуки: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний ун-т, 2007. – Вип. 11. – С. 161–169.

31. Костікова І. Педагогічний експеримент у підготовці майбутнього вчителя англійської мови з використанням методів математичної статистики / І. Костікова // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. праць. Випуск 10. – К.: Інститут реклами, 2007. – С. 81–89.

32. Костікова І. І. Стан і перспективи інформатизації вищої освіти / І. І. Костікова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. – Х.: Харківська державна академія дизайну і мистецтв (Харківський художньо-промисловий ін-т), 2007. – № 7. – С. 74–78.

33. Костікова І. І. Особливості проектування моделі професійної підготовки вчителя іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. І. Костікова // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. 6. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Моніторинг якості освіти. – К.: Гнозис, 2007. – С. 372–381.

34. Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. І. Костікова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць. – Х.: Харківська державна академія дизайну і мистецтв (Харківський художньо-промисловий ін-т), 2008. – № 8. – С. 79–83.

35. Костікова І. І. Концептуальні засади підготовки вчителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Костікова І. І. // Науковий вісник Миколаївського державного університету: зб. наук. праць. Випуск 20: Педагогічні науки. Том 2. – Миколаїв: МДУ, 2008. – С. 255–263.

36. Костікова І. І. Концепція професійної підготовки вчителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. І. Костікова // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка: Пошуки важелів підвищення якості вищої освіти. – Х.: Стиль Іздат, 2008. – С. 157–166.

37. Костікова І. І. Інноваційна підготовка майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Костікова І. І. // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. V (12). Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації. – К.: Гнозис, 2008. – С. 284–293.

Статті в наукових збірниках

38. Костикова И. И. Компьютерный перевод англоязычных текстов и динамика его развития / И. И. Костикова // Наукові записки Харківського інституту екології і соціального захисту. – 2003. – Т. 3. – С. 155–160.

39. Костикова И. И. Компьютерный потенциал в подготовке студентов-переводчиков / И. И. Костикова // Вісник Сумського державного університету. Тематический выпуск: Функциональное описание естественного языка и его единиц. – 2004. – № 3 (62). – С. 206–211.

40. Костікова І. І. Ретроспективний аналіз комп'ютерного навчання при підготовці фахівців з англійської мови / І. І. Костікова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2005. – Вип. 6. – С. 155–167.
41. Костікова І. Комп'ютерні технології у процесі навчання англійської мови / І. Костікова // Новий колегіум. – 2005. – № 6 (34). – С. 64–68.
42. Костікова І. І. Функціональні підходи використання комп'ютера в навчанні англійської мови / І. І. Костікова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2005. – Вип. 7. – С. 103–116.
43. Костікова І. І. Інформаційно-комп'ютерні технології вищої освіти на підґрунті дистанційного вивчення англійської мови / І. І. Костікова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2006. – Вип. 8. – С. 155–169.
44. Костікова І. Роль комп'ютерних технологій в навчанні студентів / І. Костікова // Новий колегіум. – 2006. – № 2 (33). – С. 55–63.
45. Костікова І. І. Використання методів математичної статистики в педагогічному експерименті в підготовці майбутнього вчителя англійської мови / І. І. Костікова // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2006. – Вип. 9. – С. 117–133.
46. Костікова І. Комп'ютеризація вищої освіти: за та проти / І. Костікова // Новий колегіум. – 2006. – № 4 (35). – С. 48–54.
47. Костікова І. Сучасна професійна підготовка майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. Костікова // Новий колегіум. – 2007. – № 6 (43). – С. 64–73.

Тези доповідей у матеріалах конференцій

48. Kostikova I. Computer Assisted English Learning: the Prospects of Development / I. Kostikova // A foreign language as a factor of Ukraine's integration to the world community: Theses of the Vth International Scientific Congress: Public Administration and Local Selfgovernment (subsection of section № 2) (Kharkiv, February 23–25, 2005) / Kharkiv Regional Inst. of National Academy of Public Administration – Kharkiv, 2005. – P. 17–19.
49. Костікова І. І. Комп'ютерні технології у розвитку англійської комунікативної компетенції студентів / І. І. Костікова // Розвиток англійської комунікативної компетенції студентів: матеріали курсів підвищення кваліфікації викладачів англійської мови (Харків, 28 січ., 2005) / Народна українська академія. – Х., 2005. – С. 20–23.
50. Костікова І. І. Електронне спілкування англійською мовою в навчальному процесі / І. І. Костікова // Проблеми загальної, германської, романської та слов'янської стилістики: матеріали II міжнарод. наук.-практич. конф. (Горлівка, 19–21 трав., 2005) / Горлівський державний педагогічний ін-т іноземних мов. – Горлівка, 2005. – Т. 2. – С. 234–237.
51. Костікова І. І. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі на заняттях з англійської мови / І. І. Костікова // Слов'яни: історія, мова, культура: матеріали III всеукраїн. наук.-практич. конференції (Дніпродзержинськ, 18–19 трав., 2005) / Дніпродзержинський державний технічний ун-т. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – Т. II. – С. 120–121.

52. Костікова І. І. Проблеми впровадження комп'ютерних навчальних програм з англійської мови / І. І. Костікова // Сучасні проблеми науки та освіти: матеріали VI міжнарод. міждисциплінар. наук.-практич. конф. (Алушта, 30 квіт. – 9 трав., 2005) / Харківський національний ун-т. – Х., 2005. – С. 184.
53. Костікова І. І. Сучасні комп'ютерні технології викладання англійської мови / І. І. Костікова // Дні науки – 2005. Сучасні методи викладання: матеріали міжнарод. наук.-практич. конф. (Дніпропетровськ, 15–27 квіт., 2005) / Наука і освіта. – Дніпропетровськ, 2005. – Т. 21. – С. 60–61.
54. Костікова І. І. Вплив ідей Болонського процесу на впровадження комп'ютерних занять з англійської мови / І. І. Костікова // Болонський процес: модернізація змісту природничої педагогічної освіти: XII Каришинські читання: матеріали міжнарод. наук.-практич. конф. (Полтава, 26–27 трав., 2005) / Полтавський державний педагогічний ун-т. – Полтава, 2005. – С. 35–36.
55. Костікова І. І. Параметри оцінювання комп'ютерного навчання англійської мови / І. І. Костікова // Освіта України у XXI сторіччі: матеріали III міжвузів. наук.-практич. конф. (Харків, 5 лют., 2005) / Гуманітарно-технічний ін-т. – Х., 2005. – С. 33–42.
56. Костікова І. І. Перспективи розвитку комп'ютерних технологій при підготовці фахівців з англійської мови / І. І. Костікова // Вища освіта України у XXI сторіччі: матеріали IV міжвузів. наук.-практич. конф. (Харків, 4 лют., 2006) / Гуманітарно-технічний ін-т. – Х., 2006. – С. 22–25.
57. Костікова І. Вивчення мотивації викладачів щодо впровадження комп'ютерних технологій навчання / І. Костікова // Методологія сучасних наукових досліджень: матеріали наук.-практич. конф. молод. учених (Харків, 27–29 січ., 2006) / Харківський національний педагогічний ун-т. – Х., 2006. – С. 49.
58. Костікова І. І. Поширення і використання комп'ютерних навчальних програм з англійської мови / І. І. Костікова // Сучасні проблеми науки та освіти: матеріали VII міжнарод. міждисциплінар. наук.-практич. конф. (Сімеїз, 25 черв. – 2 лип., 2006) / Харківський національний ун-т. – Х., 2006. – С. 263.
59. Костікова І. І. Комп'ютеризація вищої освіти (на матеріалі навчання англійської мови) / І. І. Костікова // Актуальні проблеми гуманітарних та соціальних наук: матеріали міжвузів. наук.-практич. конф. (Харків, 6 лют., 2007) / Гуманітарно-технічний ін-т. – Х., 2007. – С. 72–77.
60. Костікова І. І. Вплив комп'ютерних технологій на сучасну освіту / І. І. Костікова // Культура, свідомість, мова в інформаційному суспільстві: матеріали всеукр. наук.-практич. конф. Серія: Наука (Харків, 19–20 квіт., 2007) / Національний фармацевтичний ун-т. – Х., 2007. – С. 309.
61. Костікова І. І. Особливості професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців / І. І. Костікова // Актуальні питання іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах кредитно-модульної системи навчання: матеріали міжнарод. наук.-практич. конф. Серія: Наука (Харків, 10–11 квіт., 2008) / Національний фармацевтичний ун-т. – Х., 2008. – С. 98–100.
62. Костікова І. І. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов / І. І. Костікова // Методичні та психолого-

педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі: матеріали всеукр. наук.-метод. семінару (Харків, 26 листоп., 2008) / Харківський національний ун-т. – Х., 2008. – С. 59–61.

АНОТАЦІЇ

Костікова І. І. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2009.

У дисертації визначено сутність засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Схарактеризовано методологічні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Теоретично обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Розроблено й експериментально перевірено модель підготовки засобами ІКТ. Обґрунтовано сутність інформаційно-навчального середовища як необхідної умови успішного функціонування пропонованої моделі підготовки. Визначено особливості дидактичних принципів і функцій методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Виявлено особливості використання дистанційної форми організації навчання майбутніх учителів іноземних мов. Розроблено науково-методичне й організаційно-методичне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ. Визначено критерії та показники рівнів сформованості готовності професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов засобами ІКТ.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель іноземних мов, засоби інформаційно-комунікаційних технологій.

Костикова И. И. Теоретико-методические основы профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков средствами информационно-коммуникационных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды. – Харьков, 2009.

В диссертации выявлена сущность средств информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в профессиональной подготовке будущих учителей иностранных языков. Охарактеризованы методологические основы подготовки будущих учителей иностранных языков средствами ИКТ. Теоретически обоснована концепция профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков средствами ИКТ. Разработана и экспериментально проверена модель подготовки средствами ИКТ. Обоснована сущность информационно-учебной среды как необходимого условия успешного функционирования предложенной модели подготовки. Отмечены особенности дидактических принципов и функций методической подготовки будущих учителей иностранных языков средствами ИКТ. Выявлены

особенности использования дистанционной формы организации обучения будущих учителей иностранных языков. Разработано научно-методическое и организационно-методическое обеспечение процесса профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков средствами ИКТ. Выявлены критерии и показатели уровней сформированности готовности профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков средствами ИКТ.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель иностранных языков, средства информационно-коммуникационных технологий.

Kostikova I. I. Theoretical and Methodical Underpinnings of Professional Training of Foreign Languages Teachers-to-be by Means of Information and Communication Technologies. – Manuscript.

Thesis for a Doctor's Degree in Pedagogics. Speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – G. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogic University. – Kharkiv, 2009.

The thesis presents the theoretical basis for solving the problem of professional training of prospective foreign languages teachers in the context of large-scale educational innovations connected with the employment of means of information and communication technologies in the language classroom. The thesis elucidates the essence of means of information and communication technologies in professional training of future teachers of foreign languages. The multimedia computing enables computer-assisted language learning to enter the mainstream of language learning with its newly-found ability to deliver sound and video. It allows combining the media with text, make it interactive. Multimedia can both provide input, through text, sound, video, and combinations of these, while additionally making this input more comprehensible. The students use learning strategies such as comprehensive checks, clarification requests, and asking for repetition to aid comprehension. The convergence of hardware and software and the ways of their functioning makes the training of prospective foreign languages teachers more effective.

The methodological underpinnings of professional training of foreign languages teachers-to-be by means of information and communication technologies are characterized. The conception of professional training of future teachers of foreign languages by means of information and communication technologies is theoretically substantiated. It is offered to reform the traditional system of professional training of foreign languages teachers-to-be by means of information and communication technologies, to get over to the innovative system of professional training. A new model of professional training of future teachers of foreign languages by means of information and communication technologies is worked out and experimentally tested. The suggested model provides for the unity of the learning content, structure, purpose, ways of getting knowledge, skills, and basic competences. Such a way allows to reach the goal of the research, to take into consideration the international and national experience of the technology usage.

The essence of informational and educational environment as a necessary condition of effective model functioning of professional training of future teachers of foreign languages is established. The components of the informational and educational environment are as follows: the content/informational part, technical equipment and hardware/software, users.

Beneficial for the professional training of prospective foreign language teachers, this environment provides for the systematic use the means of information and communication technologies. The environment can aid the processing and the recall of information and language when these are delivered, and processed simultaneously through both the verbal and non-verbal channels.

Main features of didactic principles and functions of methodical training of foreign languages teachers-to-be by means of information and communication technologies are outlined. Information and communication technologies allow students to do difficult learning tasks using Internet, project work, communicating via e-mail, in chats, forums, working with authentic literature, etc. Students understand the underlying reasons why multimedia might be seen as an effective and useful language learning tool. The means of information and communication technologies have endless repeatability, the variety of ways in which they can be used, they add to students' interest and motivation. The technology has a high face-validity and its provision can assist in professional training. Foreign languages teachers-to-be have also access to authentic on-line literature, political, cultural, scientific news (digests), students' competitions and contests, language games, so nowadays it is impossible to do without means of information and communication technologies in professional training of foreign languages teachers-to-be.

The specificity of distance learning of future teachers of foreign languages in professional training is brought to light. The demands for methods of creating distance multimedia courses for teaching English based on module principles are substantiated. Scientific/methodical, organizational/methodical provision for professional training process of foreign languages teachers-to-be by means of information and communication technologies is elaborated. The author's monographs, multimedia courses, textbooks of different levels help students, teachers, professors, researchers in the sphere of professional training of foreign languages teachers-to-be. In the experiment the criteria and indices of the levels of forming the readiness of professional training of future teachers of foreign languages by means of information and communication technologies are suggested. A comparative analysis of statistics based on selected indices has revealed a steady positive dynamics and changes in training students of the experimental groups. The variance analysis has proved the effectiveness of the suggested model in comparison with the traditional training.

Key words: professional training, foreign languages teacher-to-be, means of information and communication technologies.

Підписано до друку 07.09.2009. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 1,9. Наклад 100 прим. Замов. № 66

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП “Азамаєв В.Р.”
Свідоцтво про державну реєстрацію B02 № 229278 від 25.11.1998 р.
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів продукції.
Серія ХК № 135 від 23.02.05 р.
м. Харків, вул. Познанська 6, кв. 84 тел. 8 (057) 362-01-52

